

Tên dự án: Phục hồi và bảo vệ cảnh quan rừng dựa vào cộng đồng nhằm bảo tồn sinh cảnh của loài vượn đen má trắng tại Vân Hồ, Sơn La

Thời gian thực hiện: 2 năm

Khu vực dự án:

Địa điểm đề xuất nằm ở xã Vân Hồ, huyện Vân Hồ, tỉnh Sơn La, Việt Nam. Huyện Vân Hồ là đơn vị hành chính mới, có diện tích rừng lớn nhất tỉnh Sơn La so với các huyện khác. Bên cạnh Khu bảo tồn thiên nhiên Xuân Nha, trong diện tích huyện còn có 625 ha rừng tự nhiên khác nằm trên núi đá vôi, tiếp giáp với Khu bảo tồn thiên nhiên Hang Kia - Pà Cò (tỉnh Hòa Bình) (Hình 1). Khu vực này cũng là đầu nguồn của sông Mã và sông Đà. Tuy diện tích nhỏ nhưng rừng tự nhiên Vân Hồ rất giàu giá trị đa dạng sinh học, với 784 loài thực vật, 146 loài động vật, trong đó 143 loài thực vật bị đe dọa và 23 loài động vật được xếp vào danh sách nguy cấp. Đáng chú ý rằng, khu vực này có bằng chứng về sự xuất hiện của 3 đàn vượn đen má trắng với khoảng 13 cá thể. Loài vượn này được xếp hạng “cực kỳ nguy cấp” trong Danh lục đỏ của IUCN và có tên trong nhóm I các loài được ưu tiên bảo tồn tại Nghị định số 06/2019/NĐ-CP của chính phủ Việt Nam. Vào cuối năm 2020, PanNature đã ghi nhận ít nhất 2 con non mới gia nhập quần thể này tại rừng tự nhiên Vân Hồ.

Hình 1: Vị trí rừng tự nhiên Vân Hồ, gần hai Khu BTTN Xuân Nha và Hang Kia – Pà Cò

PanNature¹ đã thành lập văn phòng thực địa tại Vân Hồ vào năm 2015, với các hoạt động thường xuyên về bảo tồn đa dạng sinh học, phục hồi sinh thái rừng tự nhiên, phát triển cộng đồng ứng phó với biến đổi khí hậu và các chương trình thực tập cho sinh viên vùng Tây Bắc. Kinh nghiệm và niềm tin từ chính quyền và cộng đồng địa phương là một lợi thế quý giá giúp PanNature tiếp tục các hoạt động can thiệp bảo tồn trong khu vực dự án.

¹ Xem chi tiết tại trang cuối

Ý tưởng dự án:

Những thách thức chính tại khu vực cần được giải quyết:

+ Các mối đe dọa trực tiếp và gián tiếp đối với rừng và vượn đen má trắng:

Người H'mong sống ở huyện Vân Hồ vẫn giữ tập quán đốt rừng làm nương rẫy, khai thác gỗ làm củi đốt hoặc làm nhà, khiến diện tích rừng tự nhiên tại đây ngày càng suy giảm, sinh cảnh tự nhiên của loài vượn đen má trắng vì vậy bị chia cắt nghiêm trọng. Đáng chú ý, do sinh sống trong một khu vực hẹp tách biệt với hai Khu bảo tồn thiên nhiên Hang Kia - Pà Cò và Xuân Nha (*Hình 1*), quần thể vượn nhỏ ở Vân Hồ hầu như không nằm trong chương trình bảo tồn quốc tế hoặc được hưởng lợi từ các chương trình trồng rừng quốc gia, vốn thường ưu tiên các khu bảo tồn và quần thể các loài nguy cấp lớn hơn. Chúng còn sống sót tại Vân Hồ là do tương truyền từ nhiều đời nay trong cộng đồng địa phương rằng săn bắt vượn sẽ mang lại điềm gở. Tuy nhiên, vì khu vực này rất dễ tiếp cận, vượn Vân Hồ vẫn phải phải đối mặt với nguy cơ bị săn bắt từ những người dân địa phương lân cận. Mặc dù chưa có khảo sát cụ thể về số lượng vượn suy giảm do săn bắn, nhưng đến năm 2020, PanNature đã công bố một báo cáo về các mối đe dọa chung đối với động vật hoang dã tại rừng Vân Hồ từ thói quen săn bắn của cộng đồng dân tộc thiểu số bản địa (H'mông, Tày, Dao, Thái, Mường) sử dụng bẫy và súng, những công cụ dễ dàng gây hại cho sự an toàn của vượn.

+ Cộng đồng bản địa đóng vai trò thiết yếu nhưng thiếu nguồn lực và năng lực để bảo tồn và bảo vệ rừng một cách hiệu quả:

Rừng tự nhiên Vân Hồ không thuộc khu bảo tồn nào, hiện được giao cho người H'mong sống tại huyện Vân Hồ quản lý. Tuy nhiên, cộng đồng địa phương vẫn chưa có đủ nhận thức, năng lực và kinh phí để bảo vệ rừng và bảo tồn vượn một cách hiệu quả. Kinh phí duy nhất hiện có là từ nguồn chi trả dịch vụ môi trường rừng (PFES), nhưng phần lớn lại được sử dụng trong gia đình thay vì cho các hoạt động bảo vệ rừng. Tính đến nay, PanNature là đối tác bảo tồn duy nhất làm việc tại Vân Hồ nhằm hỗ trợ người dân và chính quyền địa phương bảo vệ rừng và bảo tồn các giá trị đa dạng sinh học bản địa.

+ Chính quyền địa phương còn hạn chế nguồn lực và năng lực:

Vân Hồ là huyện mới thành lập, đội kiểm lâm mới hoạt động với nguồn nhân lực hạn chế, năng lực thấp, vấn đề bảo tồn đa dạng sinh học chưa được quan tâm đúng mức, cơ chế quản lý rừng còn chưa rõ ràng về trách nhiệm.

Những thách thức trên đang cùng lúc đe dọa diện tích rừng tự nhiên còn lại ở Vân Hồ cùng sự tồn vong của vượn đen má trắng và các loài nguy cấp khác nếu không có các biện pháp bảo tồn can thiệp. Còn nhiều khu rừng nhỏ khác có giá trị đa dạng sinh học cao như rừng tự nhiên Vân Hồ nằm rải rác bên ngoài các khu bảo tồn trên khắp Việt Nam. Trong khi phải chờ đợi sự hỗ trợ của chính phủ (vốn ưu tiên cho các diện tích rừng lớn hơn) mà không có cơ chế quản lý phù hợp, những khu rừng quý này có nguy cơ biến mất trước tốc độ phát triển nhanh chóng của con người.

PanNature lựa chọn giải quyết các vấn đề được mô tả thông qua việc thúc đẩy cộng đồng địa phương - nguồn nhân lực quan trọng nhất để bảo vệ rừng. Với hơn mười năm tiên phong trong công tác bảo tồn và phát triển cộng đồng tại Vân Hồ, PanNature nhận thấy tiềm năng cao trong việc thu hút sự tham gia của người dân và chính quyền địa phương trong các nỗ lực bảo tồn. Chúng tôi tin tưởng rằng, khi có đủ năng lực và trình

độ quản lý, họ sẽ góp phần đáng kể vào việc bảo vệ rừng và bảo tồn loài vượn đen má trắng quý hiếm. Dự án được đề xuất cũng là nỗ lực bảo tồn duy nhất nhắm vào khu vực này cho đến nay.

Mục tiêu dự án: Bảo tồn sinh cảnh của loài vượn đen má trắng nguy cấp thông qua phục hồi và bảo vệ cảnh quan rừng dựa vào cộng đồng tại Vân Hồ, Sơn La

Các hoạt động đề xuất:

- *Hợp phần 1: Giám sát và phục hồi đa dạng sinh học*

- Khôi phục sinh cảnh rừng tự nhiên đang bị chia cắt của vượn đen má trắng. Khoảng 120 ha rừng sẽ được phục hồi trong khuôn khổ chương trình “Làm nhà cho Vượn”²;
- Nghiên cứu, thu thập thông tin về vượn má trắng và sinh cảnh rừng của chúng (độ che phủ rừng, nguồn thức ăn) bằng các công cụ giám sát đa dạng sinh học thông qua Nhóm Bảo tồn Vượn địa phương (GCG). Ít nhất một GCG sẽ được thành lập với năm thành viên trẻ tuổi từ các bản xung quanh rừng tự nhiên Vân Hồ. Ít nhất hai cuộc khảo sát thực địa sẽ được thực hiện mỗi tháng;
- Theo dõi diễn thế sinh thái rừng tự nhiên Vân Hồ. Ít nhất bốn điểm theo dõi diễn thế sinh thái được thiết lập và giám sát trong rừng tự nhiên Vân Hồ mỗi quý.

- *Hợp phần 2: Thực thi pháp luật trong các khu bảo tồn trọng điểm*

- Tăng cường công tác tuần tra, bảo vệ rừng thông qua xây dựng cơ chế phối hợp giữa lực lượng Kiểm lâm, chính quyền địa phương và cộng đồng, đồng thời nâng cao năng lực tuần tra, giám sát rừng cho cộng đồng địa phương. Ít nhất hai khóa đào tạo và hai cuộc họp địa phương sẽ được tổ chức mỗi năm;
- Hỗ trợ kỹ thuật và nâng cao năng lực cho các đơn vị kiểm lâm chức năng và cộng đồng trong việc xử lý/giải toả đất rừng bị lấn chiếm trong các khu bảo tồn trọng yếu. Ít nhất hai khóa đào tạo và bốn chuyến thực địa sẽ được tổ chức trong vòng hai năm.

- *Hợp phần 3: Nâng cao nhận thức cộng đồng về bảo vệ rừng và các sinh kế thay thế*

- Nâng cao nhận thức cho cộng đồng địa phương thông qua thiết lập các biển báo, xây dựng chương trình phát thanh địa phương bằng tiếng H’mong, các lễ hội truyền thống. Thiết lập ít nhất sáu biển báo, xây dựng bốn chương trình phát thanh và tổ chức một lễ hội bảo tồn mỗi năm;
- Phát triển các sinh kế thay thế như trồng cây ăn quả cho ít nhất mười hộ gia đình đang canh tác trong các điểm bảo tồn trọng yếu.

Đối tượng hỗ trợ: Người dân xã Vân Hồ và lực lượng Kiểm lâm Vân Hồ huyện Vân Hồ, tỉnh Sơn La

Đóng góp đối với các lĩnh vực chuyên đề của VB4E:

Dự án trực tiếp đóng góp vào ba chủ đề trọng tâm của VB4E: bảo tồn đa dạng sinh học, phục hồi cảnh quan rừng và biến đổi khí hậu. Dự án cũng gián tiếp hướng tới chủ đề bảo tồn nguồn nước bởi địa điểm thực hiện dự án là đầu nguồn sông Mã và sông Đà, và việc phục hồi rừng có ý nghĩa rất quan trọng đối với việc bảo vệ nguồn nước cho khu vực.

² [Chương trình “Làm Nhà cho Vượn”](#)

Cơ cấu quản lý: PanNature đóng vai trò chính trong thực hiện các hoạt động dự án. Văn phòng Hà Nội sẽ phụ trách các vấn đề về quản lý và tổ chức. Văn phòng thực địa tại Vân Hồ sẽ trực tiếp triển khai các hoạt động của dự án với sự hỗ trợ kỹ thuật từ Văn phòng Hà Nội khi cần thiết, đồng thời phối hợp với Hạt Kiểm lâm huyện Vân Hồ.

Các hoạt động của dự án cũng sẽ được theo dõi và giám sát bởi Cơ quan Điều phối Quốc gia của VB4E (NCB), với những chuyên gia về lâm nghiệp, đa dạng sinh học, tài nguyên nước, cung cấp tư vấn và hỗ trợ kỹ thuật trong quá trình thực hiện dự án. IUCN đóng vai trò là ban thư ký cho NCB, tổ chức các chuyến giám sát, đánh giá và học hỏi (MLE) cho NCB.

Tổng ngân sách: 70.000 USD * 2 năm (ngân sách cụ thể sẽ dựa trên kế hoạch hàng năm)

Đồng tài trợ: IUCN & PanNature sẽ huy động vốn từ các nguồn tài trợ khác để đồng tài trợ cho dự án

Vui lòng liên hệ với điều phối viên tại VB4EAlliance@gmail.com để biết thêm thông tin nếu bạn quan tâm đến ý tưởng dự án.

Về PanNature:

Tầm nhìn

PanNature mong muốn Việt Nam sẽ là một xã hội bền vững và thân thiện với môi trường, tất cả mọi người có cuộc sống phồn vinh và hài hòa với thiên nhiên, những nguồn tài nguyên thiên nhiên sẽ được sử dụng hợp lý, đảm bảo cho mục tiêu phát triển bền vững của đất nước cho hôm nay và mai sau.

Sứ mệnh

PanNature hoạt động nhằm bảo vệ môi trường, bảo tồn sự đa dạng và phong phú của thiên nhiên, nâng cao chất lượng cuộc sống của cộng đồng địa phương thông qua tìm kiếm, quảng bá, thực hiện các giải pháp bền vững và thân thiện với môi trường.

Chúng tôi đang làm những gì:

- Thực hiện các giải pháp bảo vệ môi trường bền vững và bảo tồn thiên nhiên;
- Hỗ trợ và đồng hành cùng Chính phủ trong những nỗ lực tích cực nhằm bảo vệ môi trường, bảo tồn thiên nhiên và hướng tới phát triển bền vững cho tất cả mọi người;
- Hợp tác với các tổ chức, cá nhân khác có cùng tầm nhìn trong bảo vệ thiên nhiên và môi trường;
- Cung cấp thông tin cho công chúng về các vấn đề đa dạng sinh học, các lựa chọn sinh kế bền vững, chính sách và luật môi trường;
- Bảo vệ lợi ích công, đặc biệt là lợi ích của người nghèo và người yếu thế, bằng cách thúc đẩy tiếp cận bình đẳng với các nguồn tài nguyên thiên nhiên.